

Максимова О.О. Виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: зб. науково-метод. праць / за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2018. – С. 17 – 21.

e-mail: helen.maks23@ukr.net

Максимова Олена,
кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у підростаючого покоління національних світоглядних позицій, ідей, поглядів, переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури.

Головними складовими національного виховання є громадянське та патріотичне виховання. У зв'язку з подіями останніх років у нашій країні даний напрямок набув надзвичайної популярності.

Особливої значущості проблемі патріотичного виховання підростаючого покоління надавали класики вітчизняної педагогіки (О.Духнович, С.Русова, Г.Сковорода, О.Сухомлинський, К.Ушинський та інші). Сучасні тенденції патріотичного виховання молоді висвітлено у працях І.Беха, В.Борисова, М.Боришевського, П.Гнатенко. Загальні засади розвитку українського дошкільця, у світлі яких здійснюється і патріотичне виховання дітей, розроблені Л.Артемовою, А.Богуш, Н.Лисенко, Т.Поніманською, О.Шевченко.

Метою нашої статті є розкриття етапів і особливостей здійснення патріотичного виховання дітей у ЗДО.

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в педагогічній роботі вихователів поєднано ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практична діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Основними напрямками патріотичного виховання, які слід реалізувати під час занять та у ході повсякденної життєдіяльності, є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Виховання любові до Батьківщини, до своєї Вітчизни - завдання надзвичайно складне, особливо коли мова йде про дітей дошкільного віку. Однак в значній мірі така складність виникає при спробі переносити на дітей «дорослі» показники прояву любові до Батьківщини.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів.

Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на опанування знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів. Старші дошкільники мають знати прапор, гімн, герб України, назву її столиці, інших великих міст, значущі географічні назви (Карпатські гори, Дніпро), пам'ятні місця (Тарасова гора у Каневі, Хортиця, заповідник Асканія-Нова тощо).

Оскільки патріотизм - це почуття прихильності, відданості, відповідальності і т. д. по відношенню до своєї Батьківщини, то дитину ще в дошкільному віці потрібно «навчити» бути прив'язаним до чогось, бути відповідальним за свої маленькі справи і вчинки. Перш ніж дитина навчиться співпереживати бідам і проблемам Батьківщини, вона повинна навчитися співпереживанню взагалі як людському почуттю. Захоплення просторами країни, її красою і природними багатствами виникне, якщо навчити дитину бачити красу безпосередньо навколо себе. Так само, перш ніж людина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її сумлінно виконувати трудові доручення, прищепити любов до праці.

Таким чином, базовим етапом у формуванні у дітей любові до Батьківщини слід вважати накопичення дитиною соціального досвіду життя в своїй Вітчизні і засвоєння прийнятих у ньому норм поведінки, взаємин.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранно, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожну зі сторін для отримання єдиного результату.

У структуру патріотизму входять когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти, які реалізуються в сфері соціуму і природи. При цьому для дошкільнят провідним є емоційний компонент. Якщо розглядати патріотизм через поняття «відношення», можна виділити кілька напрямків: відношення до природи рідного краю, рідної країни; ставлення до людей, що населяють країну; ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури; ставлення до державного устрою. Кожен з напрямків, крім останнього, може стати змістом освітньої роботи з дітьми, і кожен внесе свій внесок в соціалізацію особистості дитини за умови врахування особливостей розвитку дітей.

Не можна говорити про виховання любові до Батьківщини без повідомлення дітям певних знань про неї. Зміст знань також можна уявити в декількох напрямках.

Дитина старшого дошкільного віку може і повинна знати, як називаються країна, в якій він живе, її головне місто, тобто столиця, її рідне місто чи село, його визначні пам'ятки, яка природа країни і того конкретного місця, де вона живе, які люди за національністю, за особистісними якостями населяють її країну, хто прославив рідну країну і весь світ, що представляють собою мистецтво, традиції, звичаї її Батьківщини. Така схема змісту знань про рідну країну, на основі яких можна вже в дошкільному віці формувати дієве ставлення до неї!

Цей зміст також розглядається в контексті відомостей про країни світу, а також через порівняння з іншими країнами і знаходження схожості та відмінностей між ними.

Здійснюючи роботу з патріотичного виховання, йдемо шляхом «від близького до далекого» - від любові до батьків (точніше, до рідного дому), до дитячого садка, до вулиці, міста до любові до рідної країни. Таким чином через близьке, знайоме, рідне дітям відбувається формування у них почуттів і ставлень, що становлять в кінцевому підсумку патріотизм: прихильності, вірності, почуття власності і відчуття того, що ти свій, ти потрібен.

У дошкільнят поступово складається «образ власного будинку» з його укладом, традиціями, стилем взаємин. Дитина приймає свій будинок таким, яким він є, і любить його. Це почуття «рідної домівки» лягає в основу любові до Батьківщини, Вітчизни. Якщо в сім'ї є свої, тільки їй властиві традиції, правила (відзначати якісь дати, разом зустрічати Новий рік, готувати один одному сюрпризи, подарунки, разом відпочивати в туристичних походах і ін.), то все це поступово і ґрунтовно входить в соціальний досвід дитини і залишається як приємні спогади дитинства, які хочеться пережити знову. Завданням педагога і, звичайно, батьків є зробити так, щоб подібних «теплых» спогадів було у дитини побільше. Прихильність до рідного дому, бажання берегти його також доцільно виховувати і через надання дитині обов'язків, щоб її не звільняли через малі роки від спільної праці, - це сприяє зміцненню «почуття родини».

Названа вище вимога стосується і дошкільних установ. Життя дітей в дошкільному закладі повинне забезпечувати їм емоційний комфорт. У відносинах до сім'ї дана задача вирішується легше, тому що спирається на природний зв'язок дитини з рідною домівкою. А ось дошкільний заклад має стати будинком, в якому б дитина добре себе почувала. Як показує практика, це відбувається далеко не завжди. Багато дітей, на жаль, не люблять дитячий садок, а значить, ми не можемо розглядати такий дошкільний заклад «ланкою» в ланцюзі інститутів виховання любові до Батьківщини. Більше того, у дитини нерідко там культивуються негативні почуття і стосунки. Для того, щоб дошкільний заклад допомагав вихованню патріотичних почуттів, життя дітей в ньому повинне бути цікавим, насиченим, таким, що запам'ятовується. Дуже важливо, щоб дитина полюбила свій дитячий садок. Відбувається це в тому випадку, якщо вихователі з повагою ставляться до кожної дитини, знають її переваги, достоїнства і сприяють їх розвитку в процесі ігор, свят, цікавих занять і т. п. У дошкільному закладі, в групі, на ділянці у кожної дитини, як правило, є улюблене місце для гри, для усамітнення. Вихователю слід дбайливо ставитися до цього, і навіть підтримувати «право дитини на свою територію» (так само слід поважати право дитини на власність). Якщо вихователям вдається зробити дошкільний заклад другим домом дитини, то почуття прихильності закріплюється і з роками переходить в область приємних і дорогих спогадів.

Можна провести цікавий експеримент: запропонуйте дітям намалювати дорогу з дому в дитячий сад і з дитячого садка додому, придумати назву цих доріг. Характер виконання завдання - вибір кольору, тривалість дороги, її назва - все це буде свідченням ставлення дітей до дошкільної установи.

Прихильність до дитячого садка пов'язана і з тим, як багато знають діти про дошкільний заклад, як вони в ньому орієнтуються, чи відчувають себе господарями. Для цього доречно організовувати екскурсії по дитячому садку, знайомити дошкільнят із співробітниками, в подальшій бесіді пропонує дитині розповісти уявному (реальному) гостю про те, яке приміщення (музичний зал, басейн, кабінет психолога, лікаря або просто вестибюль) найбільше йому подобається, які люди, які заняття та ін.

Крім того, діти повинні знати, на якій вулиці знаходиться їх дитячий садок, як і чому він так називається, що знаходиться поруч з дитячим садком. Знання збагачують почуття дітей, надають їм ґрунтовність і сенс.

Почуття до дитячого садка стають міцнішими, якщо діти вкладають в його добробут свою працю (беруть участь в озелененні ділянки, в оздобленні будівлі до свят і ін.).

Двір, вулиця, на якій живе дитина, також можуть сприяти закріпленню почуття прихильності і відчуття власності (мій двір, моя вулиця)! Але і це не відбувається

саме по собі. Якщо батьки гуляють з дітьми у дворі, на своїй вулиці, показують дітям, що їм подобаються і двір, і вулиця, якщо у дитини є свої улюблені місця у дворі і на вулиці, то можна розраховувати на те, що малюк буде прив'язаний до них.

Але і тут постає питання про необхідність повідомлення дітям інформації про їх вулиці: її назва, що розташовано поруч, який ходить транспорт, як пов'язана ця вулиця з тією, на якій знаходиться дитячий сад, чи можна пройти пішки або треба їхати.

Наступний етап - виховання любові і прихильності до свого міста. Ця частина роботи вимагає більшої опори на когнітивну сферу, на уяву дитини і її пам'ять. Для дитини місто конкретизується вулицею, тобто вона усвідомлює себе насамперед жителем своєї вулиці. Щоб діти "відчули" своє місто, їм потрібно про нього розповісти і показати його. Разом з батьками діти їздять по місту (в магазин, в театр, в парк і ін.). Іноді екскурсію вдається організувати і з дитячого садка. Діти старшого дошкільного віку можуть і повинні знати назву свого міста, його головні вулиці, пам'ятки, музеї, театри та ін. Вихователь може розповідати дітям про свої улюблені місця в місті, через ілюстрації, фотографії та інші наочні засоби показати їм всю панораму міста й окремі місця. Можна провести кілька бесід, наприклад про парки, про пам'ятники та ін. Зміст вихователь відбирає сам, спираючись на місцеві умови. Важливо лише, щоб пізнавальний матеріал був зрозумілий дітям, викликав інтерес, бажання відвідати ці місця. В узагальнюючій бесіді «За що я люблю своє місто» діти згадають те, що про нього дізналися.

Необхідно, щоб діти брали участь в святкуванні Дня міста або в інших подіях, щоб вони мали можливість зануритися в атмосферу загальної радості, веселощів.

Звичайно, складніше, ніж на перших двох етапах, вирішується питання про організацію діяльності дітей на користь міста. Однак це може здійснюватися в таких формах, як відображення вражень від екскурсій в малюванні, конструюванні, виготовленні подарунків воїнам і т. п.

Виховання ставлення до своєї країни в більшій мірі спирається на когнітивний компонент: дітям повідомляють інформацію, яку вони повинні і можуть засвоїти. Особливістю є те, що знання повинні бути емоційними і спонукати дитину до практичної діяльності. Ще при ознайомленні з країнами світу діти бачили на мапі свою країну, чули її назву. Тепер вихователь повертає їх до цієї інформації, але акцент робиться на вивченні рідної країни. Назва країни закріплюється в іграх (наприклад, «Хто більше країн назве»), у вправах типу «З різних назв країн визнач нашу країну», з пазлів склади назву нашої країни та ін.

Як зазначалось вище, старші дошкільники повинні знати назву столиці нашої Батьківщини, її визначні пам'ятки. Розгляд ілюстрацій, відеозамальовок, слухання художніх творів, оповідань дорослих, а також екскурсії, малювання, ігри-подорожі - все це допомагає вирішувати поставлену задачу. Дітей знайомлять із символікою країни, розповідають, що у кожної країни є свій прапор, герб, гімн, показують їх і пояснюють, де і коли вони можуть побачити ці символи.

При ознайомленні з природою рідної країни акцент робиться на її красі і різноманітності, на її особливостях. Діти повинні отримати уявлення про те, які тварини живуть в наших лісах, які ростуть дерева, по якому дереву можна відразу визначити Україну (верба, калина), які квіти цвітуть на наших луках.

Одним із могутніх засобів патріотичного виховання є мистецтво: музика, художні твори, образотворче мистецтво. Діти розглядають картини художників, які з любов'ю зображали природу рідної Вітчизни, слухають вірші вітчизняних поетів, музику наших композиторів.

Важливою частиною роботи по вихованню любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про людей рідної країни. В першу чергу слід згадати тих людей, які прославили нашу Батьківщину - художників, композиторів, письменників, винахідників, учених, мандрівників, лікарів (вибір залежить від вихователя). Треба також на конкретних прикладах, через конкретних людей познайомити дітей з «характером» українського народу (творчі здібності, вправність, пісенність, гостинність, чуйність, уміння захищати свою Батьківщину і ін.). Вихователь намагається познайомити дошкільнят з людьми, які володіють якимись привабливими якостями або вміннями, долучити дітей до їх діяльності.

Таким чином, збагачуючи когнітивну сферу дітей про нашу країну та здійснюючи вплив на емоційну складову, вихователь підводить дошкільника до дієвої любові своєї Батьківщини. Шлях цей багатоетапний, системний і здійснюється в напрямку від близького, часткового, рідного дитині до більш масштабного.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: А.М. Богуш // Вихователь – методист дошкільного закладу. Спецвипуск. – К.: МЦФЕР освіта, 2012. – С. 6-19.
2. Козлова С.А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью: Учебное пособие для студ. сред. пед. учеб. Заведений. - М.: Академия, 1998.